

Poul Møller: Københavns bystyre gennem 300 år. Bd. II 1858-1940. (Udgivet af Københavns borgerrepræsentation 1967). 396 s.

Tidens store mode er byjubilæer. De iscenesættes og fejres i reglen af turistmæssige grunde; men det hænder, at de skaber noget af varig værdi. I 1940 kunne Københavns borgerrepræsentation højtideligholde sit 100 års jubilæum som folkevalgt forsamling. Den vedtog at markere jubilæet ved at lade to historiske værker udarbejde. Det første hed »København 1840-1940« (ved Axel Ho'm og Kjeld Johansen) og skildrede bysamfundet og kommunens økonomi. Det andet blev »Københavns bystyre gennem 300 år«, hvis første bind (1943) omfattede tiden 1648-1858 og udarbejdedes af stadsarkivar Flemming Dahl. Bind to skulle efter krigen være skrevet af redaktør Povl Engelstoft; men han overlod det efter nogle års forløb til sin medarbejder, lektor Poul Møller, der fik bindet gjort færdigt i det år, da København fejrede endnu et byjubilæum.

Det er en fortrinlig skildring, lektor Møller har givet af udviklingen siden kommunalforfatningen af 1857, der styrkede borgerrepræsentationens stilling. I klare og præcise kapitler skildres forholdet til staten, havnen og nabokommunerne, de ydre rammer omkring kommunalbestyrelsen, borgerrepræsentationens forretningsgang, vælgerne og vælgerkorpset. Særlig fremtrædende medlemmer af kommunalbestyrelsen biograferes, og til sidst bringes en alfabetisk liste over alle medlemmer 1840-1967.

Et af de interessanteste kapitler handler om forholdet til nabokommunerne, især til Frederiksberg. Spørgsmålet om denne bydels indlemmelse i København begyndte at

komme frem, efter at Valby og Brønshøj i 1901/02 var blevet lagt under København. Frederiksberg lå nu som en enklave i den københavnske stor-kommune. Men sagen blev først aktuel, da Frederiksberg i 1922 foretog en skattnedsættelse. Fra nu af var parolen for det socialdemokratisk-radikale flertal på Københavns rådhus: indlemmelse. De konservative gik imod denne plan, og borgmester Kapper henledte flere gange opmærksomheden på den ordning, man havde i andre storstæder, hvor de fælles anliggender behandlede i en fællesbestyrelse for storbyen, medens de særlige anliggender behandlede i de enkelte hovedstadskommuner. Han talte tilsyneladende for døde øren. Flertallet ønskede indlemmelse for at komme de såkaldte skattely til livs. Borgmester Hedebo tænkte nemlig ikke blot på Frederiksberg, men også på de andre nabokommuner, især Gladsaxe og Lyngby-Tårnbæk. Sidstnævnte betakkede sig dog, skønt kommunen på dette tidspunkt havde socialdemokratisk flertal.

Da indlemmelserne ikke kunne gennemføres ad frivillighedens vej, og da det heller ikke viste sig muligt at nå målet via statsmagten, så måtte flertallet i Københavns kommune i løbet af 1936 affinde sig med en kompromisløsning, idet rigsdagen i marts 1937 gennemførte loven om hovedstadsudligningen. Ved denne lov måtte Frederiksberg og Gentofte i 1937/38 netto betale Københavns kommune ca. 6 millioner kr. som led i en skatteudligning mellem de tre kommuner. På denne måde udviskedes i nogen grad de to nabokommuners præg af at være skattely. Men ikke fuldstændigt. Frederiksberg og Gentofte vedblev takket være det relativt store antal velhavende skatteydere at have en lavere ligningspro-

cent end København. Ordningens vigtigste virkning blev, at indlemmelsesplanerne ikke mere var aktuelle.

Forfatteren har i dette og andre kapitler sammenholdt den kommunale udvikling med den landspolitiske, således som den viste sig gennem flertallets skiften på rigsdagen i 1920, 1924, 1926, 1929 og 1936. Det er utvivlsomt et frugtbart synspunkt at anlægge på adskillige kommunalpolitiske problemer.

Man glæder sig over, at Københavns finansborgmester gennem mange år, Peder Hedebøl, har fået den indgående omtale, han fortjener. Han var i 20'erne og 30'erne en god mand for Københavns kommune. At han senere blev uven med sit parti (socialdemokratiet) og derfor blev lagt på is, kommer jo ikke denne sag ved.

Bogens illustrationsmateriale er meget net, uhyre konventionelt og ikke særlig interessant. Dog findes der en række morsomme interiører fra det gamle Råd- og Domhus på Nytorv. Og på s. 40 er der et helt overrumplende billede af Rådhuspladsen i 1899 med grønne træer og græsplæner. Det var sandelig før den blev til en flise- og asfaltørken. Men billedteksten s. 150: »Langebrogade i 1920'erne« er helt forkert. Fotografiet er taget før 1907, thi den store beboelsesejendom »Ny Christiansborg« er endnu ikke opført.

Skulle man fremføre en mere vægtig indvending mod bogen, så må det blive den, at man kunne have benyttet de mange års forsinkelse til at føre udviklingen op til i dag. Det ville have øget forfatterens arbejde i ikke ringe grad; men det ville have været umagen værd. Nu må vi nøjes med en skildring, der standser i 1940. Men forfatteren kan jo tage det som en kompliment, at læseren gerne ville have mere endnu. *V. Sjøqvist*

De nørrejske landdistrikters rets- og politikredse indtil 1956. Udgivet af Landsarkivet for Nørrejylland. (Landsarkivet, 1967). 123 s.

Medarbejdere ved landsarkivet i Viborg har med dette dupliserede hæfte rakt en hjælpende hånd til de arkivbenyttere, der skal finde frem til en nørrejsk lokalitets retslige tilhørsforhold i ældre tid. Det er nemlig ikke så lige en sag at gøre det. De mange ændringer af rets- og politikredse gennem tiderne gør det ganske vanskeligt at finde ud af, hvilken kreds et bestemt sogn hørte til på et bestemt tidspunkt.

Hvis man kender det sogn, hvortil den lokalitet, man er interesseret i, hører, kan man nu ved hjælp af dette overskueligt indrettede hæfte finde frem til rets- og politikredsen på det givne tidspunkt. Oversigterne er ført frem til og med omlægningen af retskredse i 1956. Hvad der er sket og sker efter dette tidspunkt, registreres løbende i et seddelarkiv på arkivet, så hæftets oplysninger let kan suppleres og ajourføres.

Hæftet medtager ikke de rets- og politikredse, hvortil områder, der i 1954 (året for matrikelvæsenets fortegnelse over købstæder, herreder og sogne) var købstadsdistrikter. Men evt. benyttede skal vide, at der i indledningen er givet en oversigt over købstadsdistrikternes betegnelser og arkivnumre.

Arkivar Poul Rasmussen, registratør Aase Rosenborg Rasmussen og assistent Sonja Brøndum Christensen, der sammen har udarbejdet oversigten, vil utvivlsomt få adskillige venlige tanker fra benyttede af den, hvis arbejde de har lettet.

Det bør nok tilføjes, at hæftet kun sælges fra landsarkivet i Viborg.

H. P. Clausen